

INTERACTIONS OF THE INVESTIGATOR WITH THE POLICE OPERATIVE TEAMS WHILE INVESTIGATING CRIME CONCEALMENT

Chetvertak D. Y.

Based on the analysis of criminalistic publications the investigator's interactions with the police operative teams are defined as an activity of two administratively independent bodies which is based on the law and regulations. It is guided by the investigator and carried out with the comprehensive cooperation and effective use of powers, methods and forms within the disposal of each party, in order to investigate crimes, prevent any criminal activity, and establish circumstances within the scope of prosecution in criminal proceedings. The article states that the interactions of the abovementioned participants are carried out in procedural and non-procedural forms. The interaction form character depends on investigation situations arising in investigating crime concealment. The analysis of investigation and court practice has allowed distinguishing two groups of typical investigation situations arising in investigating these crimes: 1) crime concealment is investigated by joining in once criminal case the pretrial investigation of the crime concealment and the felony or especially heinous concealed crime; 2) these crimes are investigated separately.

Keywords: investigation, crime concealment, interaction, interaction forms.

УДК 343.148(477)

О. С. Луньова, ад'юнкт докторантури
та ад'юнктури Харківського національного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ПРАЦІВНИКАМИ ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ДІЇ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Розглянуто особливості взаємодії слідчого як представника з боку обвинувачення з іншими учасниками кримінального провадження, такими як експерт, спеціаліст та ін. Проаналізовано наукову літературу з цієї проблеми. Обґрунтовано, що на сьогодні законодавством неповністю врегульовані питання взаємодії слідчого з працівниками експертно-криміналістичних підрозділів. Запропоновано нові форми взаємодії.

Ключові слова: слідчий, повноваження, взаємодія, експерт, спеціаліст, учасники кримінального провадження.

Вивчення й належне правове регулювання діяльності органів досудового слідства, у тому числі їх взаємодії з іншими учасниками кримінального провадження, є одними із важливих питань законодавчої та правозастосовної діяльності. Забезпечення гарантій процесуальної незалежності слідчого щодо взаємодії з іншими учасниками кримінального провадження потребує додаткового правового регулювання. На сьогодні діяльність слідчого в ході проведення досудового розслідування і його взаємодія з експертними службами зазнала суттєвих змін.

Актуальність досліджуваних питань підтверджується тим, що взаємодія слідчого з іншими учасниками кримінального провадження під час проведення досудового розслідування раніше вивчалася в умовах дії Кримінального процесуального кодексу України 1960 р. та так і залишилася дослідженою не в повному обсязі. Нині ж, після вступу в дію Кримінального процесуального кодексу України 2012 р., також відсутні фундаментальні роботи, де б вивчалися зміни й особливості взаємодії слідчого з працівниками експертно-криміналістичних установ. Тому виникла необхідність дослідити це питання з точки зору сучасного національного законодавства.

Раніше деякі питання взаємодії слідчого з іншими учасниками кримінального провадження під час проведення досудового розслідування досліджувалися в роботах О. В. Бауліна, Р. С. Белкіна, Ф. Ю. Бердичевського, Ю. Н. Белозерова, О. М. Бандурки, О. І. Васильєва, Ю. М. Groшевого, Л. В. Головка, А. Я. Дубінського, В. С. Зеленецького, Л. М. Карнеєвої, О. М. Ларіна, Л. М. Лобойко, В. А. Линовського, И. И. Мартиновича, М. А. Погорецького, И. Л. Петрухіна, М. Л. Полякова, М. С. Строговича, О. Ю. Татарова, С. А. Шейфера, О. О. Юхна та ін. Метою статті є дослідження особливостей взаємодії слідчого з працівниками експертно-криміналістичних підрозділів і спеціалістом; вивчення наукових поглядів з цього питання; розроблення основних положень взаємодії слідчого з іншими учасниками кримінального провадження.

На сьогодні в Україні проводиться подальше реформування державних органів, у тому числі органів внутрішніх справ. Процесуальне становище слідчого, його процесуальна самостійність і незалежність, взаємодія з іншими учасниками кримінального провадження завжди були дискусійними питаннями, а з прийняттям чинного КПК України 2012 р. вони набули ще більшої актуальності та гостроти. Слідчий є учасником кримінального провадження з боку обвинувачення й на нього покладено найважливіші завдання. Саме від слідчого залежать якісне проведення досудового розслідування та підготування матеріалів кримінального провадження. Законодавець наділив слідчого широким спектром повноважень, визначивши його як самостійну й незалежну службову особу, котра всебічно, повно та неупереджено досліджує всі обставини кримінального провадження. Але виконання покладених на слідчого обов'язків і здійснення ним прав неможливо без його взаємодії з іншими учасниками кримінального провадження. Тому важливе значення має не тільки реалізація слідчим його безпосередніх повноважень, а й його взаємодія з іншими органами та посадовими особами, значне місце серед яких посідають працівники експертно-криміналістичних установ і спеціалісти. Саме в такій взаємодії виявляються процесуальні самостійність та незалежність слідчого як особи, відповідальної за перебіг і результати проведення кримінального провадження. Уважаємо слушним твердження С. І. Піскуна про те, що слідчий є центральним суб'єктом управління кримінальним провадженням. Саме через це дуже важливо, аби слідчий володів елементами управлінських навичок, бо саме від організації розслідування залежить його якість¹.

---

¹ Див.: . Пісун С. І. Окремі доручення слідчого / С. І. Пісун // Вісн. Запорізьк. юрид. ін-ту МВС України. — Запоріжжя, 1998. — С. 157.

Крім зазначеного, важливість дослідження взаємодії слідчого з працівниками експертно-криміналістичних установ полягає ще й у тому, що положеннями ст. 84 КПК до процесуальних джерел доказів віднесено показання, речові докази, документи та висновки експерта, тобто експерти та спеціалісти можуть бути залучені при збиранні будь-яких доказів. Наприклад, допит експерта як свідка є показаннями, а участь експерта в огляді речових доказів і вилученні й огляді документів – звичайною та важливою формою взаємодії з органами досудового слідства. Під взаємодією слідчого з експертом і спеціалістом слід розуміти будь-які дії, основані на процесуальному законі, підзаконних, відомих нормативно-правових актах, або такі, що не суперечать чинному законодавству, що характеризуються як допомога слідчому у вирішенні поставлених перед ним процесуальних завдань.

У чинному КПК експерт і спеціаліст визначені як учасники кримінального провадження. Відповідно до положень ст. 69 КПК експертом є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право згідно із законом на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів та дати висновок з питань, що виникають під час кримінального провадження. За положеннями ст. 71 КПК спеціалістом є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування й судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок. Але треба зауважити, що експерт і спеціаліст є самостійними учасниками кримінального провадження, які не належать ні до сторони обвинувачення, а ні до сторони захисту. Згідно з положеннями ст. 79 КПК вони не можуть бути заінтересовані в результатах кримінального провадження або проведених слідчих дій. Крім того, експерт і спеціаліст залучаються до кримінального провадження та відсторонюються виключно за ініціативою сторони захисту чи обвинувачення або суду. Експерт і спеціаліст, забезпечуючи сторонам обвинувачення та захисту можливість реалізації їх мети, завдань, прав і законних інтересів, виконують у кримінальному провадженні допоміжну функцію.

До того ж, завжди залишалося дискусійним питання щодо основної вимоги до експерта та спеціаліста, а саме – володіння ними «спеціальними знаннями». Погоджуємося з А. В. Коханом у тому, що в літературі й законодавстві поняття «спеціальні знання» розкрито неповно та суперечливо. Тому під спеціальними знаннями в кримінальному процесі слід розуміти знання, уміння й навички в певній галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла, отримані в процесі спеціальної підготовки та професійного досвіду, що підтверджено в установленому законом порядку, використовуються з метою сприяння встановленню істини в кримінальному провадженні та забезпечення прав інших його учасників. Носіями «спеціальних знань» є учасники кримінального провадження, які не виступають сторонами провадження чи судом та не є зацікавленими в його результатах¹. На

¹ Див.: Кохан А. В. Взаимодействие следователя с «иными участниками уголовного судопроизводства»: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук :

нашу думку, необхідно доповнити КПК визначенням поняття «спеціальні знання».

Експерт і спеціаліст можуть бути залучені як особою, що проводить досудове розслідування, у тому числі за клопотанням сторони захисту чи обвинувачення, так і судом, чи стороною захисту на договірних умовах (ст. 243 КПК). При цьому як експерт, так і спеціаліст надають учасникам кримінального провадження допомогу з питань, що потребують спеціальних знань та навичок. Але при порівнянні прав і обов'язків експерта та спеціаліста суттєвою є така відмінність: експерт несе відповідальність за завідомо неправдивий висновок, відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків у суді, невиконання інших обов'язків, а на спеціаліста лише в разі неприбуття до суду без поважних причин або неповідомлення про причини неприбуття судом покладаються всі витрати, пов'язані з оголошенням перерви в судовому засіданні. І хоча на відміну від висновків експерта свідчення, що їх надає під час досудового провадження спеціаліст, не віднесені однозначно законодавцем до джерел доказів, на нашу думку, в КПК необхідно передбачити кримінальну відповідальність спеціаліста за надання завідомо неправдивих пояснень і умисне перешкоджання встановленню істини в кримінальному провадженні. Адже залучений учасниками кримінального провадження недобросовісний спеціаліст, який умисно даватиме неправдиві пояснення, може суттєво зашкодити проведенню досудового розслідування чи судовому розгляду кримінального провадження (наприклад, сприяння нераціональному призначенню експертних досліджень або необережне поводження з речовими доказами, що призведе до втрати слідів кримінального правопорушення).

Досліджуючи взаємодію слідчого з працівниками експертних установ, можна виділити деякі її форми: консультативну та довідкову допомогу, суспільне планування слідчих дій та участь у їх проведенні експертів, вилучення, попереднє дослідження експертних зразків і призначення експертиз, використання обліково-реєстраційних систем експертних підрозділів, проведення ревізій та перевірок, допит експерта тощо.

Найбільш суперечливим і гострим на сьогодні є питання призначення слідчим експертиз. Саме ця форма взаємодії викликає багато нарікань з боку як працівників експертно-криміналістичних підрозділів, так і працівників слідчих підрозділів. Ми частково згодні з Т. В. Демідовою, яка зауважила, що роль судової експертизи при розслідуванні правопорушень слідчими часто недооцінюється, унаслідок чого частина важливої інформації, що міститься в слідах та інших речових доказах на попередньому етапі розслідування, коли вона є найбільш важливою, залишається поза увагою слідчого. Для отримання найкращих результатів взаємодії слідчого з експертом ця інформація повинна бути на всіх етапах проведення експертизи: при її призначенні, у процесі проведення та при оцінюванні висновків експерта¹. Це

спец.12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / А. В. Кохан. — Воронеж, 2009. — С. 7.

¹ Див.: Демидова Т. В. Взаимодействие следователя с сотрудниками экспертно-криминалистических подразделений при расследовании дорожно-транспортных

дійсно ідеальна форма взаємодії, але на практиці ні в слідчого, ні в експерта немає можливості стільки часу приділяти проведенню окремої експертизи. Тому взаємодія слідчого та експерта під час призначення й проведення експертизи часто обмежується періодичним виданням експертними установами довідників для слідчих, у яких містяться переліки питань, що вирішуються експертами того чи іншого виду експертиз. Але саме питання, що ставляться слідчим експерту для вирішення, та доцільність проведення тієї чи іншої експертизи є найбільш гострими в їх взаємодії. Не можна не погодитися із зауваженням А. Устінова: «Судячи з матеріалів, що надходять на експертизу, слідчі скрупульозно переписують усе формулювання питання з довідника, не наповнюючи його ніяким своїм змістом, і ніяк не зв'язують із обставинами розслідування кримінальних справ. Відповідаючи на подібні питання, експерт витрачає час даремно, а не вирішує інші, більш неясні й дійсно потрібні питання»¹. Слідчі часто ставлять експерту на вирішення питання, відповіді на які є очевидними та не потребують додаткового уточнення, або призначають експертизи стосовно речей, які не мають значення для кримінального провадження. Крім того, нерідко постанови про призначення експертизи не містять чіткого викладення обставин події правопорушення й відомостей щодо предмета експертизи. Такі помилки слідчих призводять до перевантажень експертів зайвою роботою та неможливості виконання ними призначених експертиз у встановлені строки. Тому, на нашу думку, для слідчого важливо хоча б у телефонній розмові, повідомити експерту обставини події, у зв'язку з якою призначається експертиза, та додатково з'ясувати питання, які доречно поставити. Але, незважаючи на все викладене, слідчий повинен залишатися самостійним та незалежним і розуміти, що саме від його компетентності залежить правильне та якісне встановлення всіх обставин кримінального правопорушення.

Є обставини, коли правопорушення вчинене в умовах очевидності, а після проведення належних експертиз і отримання висновків експерта з'ясовуються нові, зовсім невідомі до цього обставини. З цього приводу А. Н. Литвинов зазначив: «Від того, як будуть у висновках відбиті й оцінені об'єктивні судово-медичні дані та дані слідства в судово-медичному аспекті, залежать розмежування провини учасників події та їх подальша доля»². Крім того, слідчі часто не читають описову частину, у зв'язку з чим не мають повного уявлення про те, що саме привело до конкретного висновку. З цього приводу повністю слушним є твердження І. Г. Вермеля, який зауважив, що «правильне осмислення фактів, добутих експертом і зафіксованих у до-

---

преступлений : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / Т. В. Демидова. — М., 2010. — С. 20–21.

¹ Устинов А. Взаимопонимание следователя и эксперта / А. Устинов // Законность. — 2003. — № 2. — С. 32.

² Литвинов А. Н. Логика в следственной и экспертной деятельности: проблемы применения и оценки : учеб. пособие / А. Н. Литвинов, Н. Н. Тагаев, С. П. Лапта. — М. : ЮРКНИГА, 2005. — С. 3

слідницькій частині експертного дослідження, дозволить уникнути дефектних, часом зовсім безглузких з погляду логіки експертних висновків»¹.

На теперішній час взаємодія слідчого та працівників експертно-криміналістичних підрозділів не дістала чіткої нормативної регламентації й має безліч суперечливих практичних питань. Але саме від того, наскільки оперативно, повно та якісно слідчий і експерт виконують свої обов'язки, об'єктивно вирішують всі питання, що виникають у ході досудового розслідування, залежить успішне встановлення істини в кримінальному провадженні, оскільки висновок експерта є одним із основних джерел доказів. Досягнення цієї мети неможливе без якісної, налагодженої, законодавчо врегульованої взаємодії всіх учасників кримінального провадження.

Таким чином, і на сьогодні питання вдосконалення взаємодії слідчого з працівниками експертно-криміналістичних установ є актуальним та науково не вирішеним, що вимагає окремого дослідження й наукового вивчення.

**НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ
ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ СЛЕДОВАТЕЛЯ С РАБОТНИКАМИ
ЭКСПЕРТНО-КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИХ УЧРЕЖДЕНИЙ
В УСЛОВИЯХ ДЕЙСТВИЯ НОВОГО УГОЛОВНОГО
ПРОЦЕССУАЛЬНОГО КОДЕКСА УКРАИНЫ**

Лулева О. С.

Рассмотрены особенности взаимодействия следователя как представителя со стороны обвинения с другими участниками уголовного производства, такими как эксперт, специалист и др. Проанализирована научная литература по этой проблеме. Обосновано, что на сегодня законодательством неполностью урегулированы вопросы взаимодействия следователя с сотрудниками экспертно-криминалистических подразделений. Предложены новые формы взаимодействия.

Ключевые слова: следователь, полномочия, взаимодействие, эксперт, специалист, участники уголовного производства.

**ON CERTAIN ISSUES OF IMPROVING THE INTERACTIONS BETWEEN
THE INVESTIGATOR AND THE EXPERT AND CRIMINALISTIC
INSTITUTION PERSONNEL UNDER THE NEW CRIMINAL PROCEDURE
CODE OF UKRAINE**

Luniova O. S.

The article deals with peculiarities of the investigator's interactions as the representative of the prosecution with other participants of the criminal proceedings, namely an expert and specialist. The article analyzes legal publications on the investigator's powers as an independent officer of law and his interactions with other parties to criminal proceedings. It proves that at present the legislation does not provide the comprehensive regulation of issues related to the investigator's interaction with the expert and criminalistic institution personnel. The article also brings focus to the changes in the national criminal

---

¹ Вермель И. Г. Вопросы логики в судебно-медицинских заключениях / И. Г. Вермель. — М., 1974. — С. 75.

procedure law that condition new approaches to analyzing the interactions between the investigator and the expert and criminalistic institution personnel while conducting pre-trial investigations. It provides for the necessity of the further study into scientifically reasoned ways for its improvement and development. The article suggests adding to the new Criminal Procedure Code of Ukraine a definition of the notion «special knowledge» and provide for criminal liability of an expert for intentionally giving false testimony and obstructing the establishment of truth in criminal proceedings.

Keywords: investigator, powers, interactions, expert, specialist, participants of the criminal proceedings.

УДК 343.98(477)

В. О. Приходько, викладач кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ОБЛІКІВ: СУЧАСНИЙ СТАН

Досліджено сучасний стан правового забезпечення обліково-реєстраційної діяльності в правоохоронних органах з огляду на оновлені нормативно-правові акти, що її регулюють. Солідна правова база, яка склалася сьогодні, потребує уніфікації термінологічного апарату. Існує необхідність у створенні нормативного акта, який би регламентував основи обліково-реєстраційної діяльності всіх інформаційних систем, що існують в правоохоронних органах держави.

Ключові слова: криміналістичні обліки, інформаційно-довідкове забезпечення, правове регулювання, сучасний стан, шляхи вдосконалення.

Система криміналістичних обліків є складовою частиною інформаційно-довідкового забезпечення розслідування злочинів – учення, основи якого закладено в останню чверть ХХ ст. Криміналістичні обліки мають давні витоки, які з'явилися ще задовго до виникнення криміналістики як науки. Незважаючи на це, у правоохоронній практиці з певними організаційними, науковими та правовими проблемами формування й використання криміналістичних обліків інформаційно-довідкового забезпечення розслідування злочинів доводиться стикатися й дотепер. Учення про інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів як наукова основа функціонування криміналістичних обліків ще не можна вважати сформованим. Воно є одним із найскладніших у криміналістиці.

Слід зазначити, що з кінця ХІХ ст. й до наших днів дослідженню та розв'язанню проблем в інформаційно-довідковому забезпеченні розслідування злочинів присвячуються роботи вітчизняних і зарубіжних науковців та криміналістів-практиків, зокрема В. Д. Басая, В. В. Бірюкова, Р. С. Белкіна, А. І. Вінберга, Г. Гроса, Є. І. Девікова, Є. П. Іщенко, Є. Д. Лук'янчикова, Д. П. Расейкіна, П. С. Семенівського, М. В. Терзієва, І. Н. Якімова, С. А. Ялишева та ін. Розглядаючи правові засади створення й функціонування кримі-